

Rastoči besednjak *Slovenskega lingvističnega atlasa*

Jožica Škofic

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana, Slovenija; Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, Slovenija; Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Koper, Slovenija

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.ff.3.2024.10>

ISBN: 978-961-286-878-9

Slovenski lingvistični atlas (SLA) prinaša izredno leksično bogastvo slovenskih narečij – na doslej objavljenih kartah za 354 vprašanj, ki so v vprašalnici za SLA večinoma zastavljena kot enobesedni knjižni leksemi, je bilo zbranih več kot 7000 eno- in večbesednih narečnih leksemov (v še več fonetičnih realizacijah). V članku je predstavljena zasnova rastočega vseslovenskega narečnega slovarja, v katerem bo narečno besedje opremljeno z morfološkimi analizami in preko njih besednodružinsko povezano, s spletno dostopnimi jezikovnimi kartami pa bo iz e-slovarja mogoč tudi vpogled v geografsko razporejenost narečne leksike.

Ključne besede: *Slovenski lingvistični atlas* (SLA), podatkovna baza DIAtlas, iSLA, narečna leksikografija, rastoči narečni slovar

The *Slovene Linguistic Atlas* (SLA) represents an exceptionally rich lexical treasure of Slovene dialects – for the 354 questions published so far (in the SLA questionnaire mostly designed as one-word literary lexemes), more than 7000 one- and multi-word dialectal lexemes (in various phonetic realizations) have been recorded. The article introduces the concept of an on-going all-Slovene dialect dictionary, in which dialectal words will be analyzed morphologically and in terms of word families. Links to online language maps will provide an insight into the geographical distribution of dialectal lexis.

Keywords: *Slovene Linguistic Atlas* (SLA), database DIAtlas, iSLA, dialect lexicography, on-going dialect dictionary

Uvod

Fran Ramovš je *Slovenski lingvistični atlas* (SLA) zasnoval leta 1934, v svoji idejni zasnovi pa je med drugim zapisal: »Tu ne smemo misliti na zbirko barvastih kart, ki bi nam predočevale obseg tega ali onega dialekta,

to ni lingvistični atlas, marveč dialektološka karta [...]. Pri lingvističnem atlasu pa gre za večje število kart; vsaka karta bo pokazala samo en pojav, eno besedo, kako se govori /približno/ istočasno na vsem slovenskem jezikovnem ozemlju: atlas je torej nekakšen slovar, ki pa ni alfabetsko, marveč geografsko urejen.« (Ramovš 1934: 1–2) Zamislil si je vprašalnico, ki naj bi zajela pomemben del besednega zaklada slovenskega narečnega govorca, odgovori pa na bi hkrati prinesli čimveč informacij o glasovni, naglasni, oblikovni, skladenjski, besedotvorni podobi slovenskih narečij. Zamislil si je vprašalnico, ki bi najprej zajela besede, ki »so nekako vsem Slovincem znane« (pribl. 3000 besed), tj. besede za »del[e] telesa [...], funkcije, bolezni, oblek[o], barve itd., števnik[e], dnev[e], praznik[e], mesec[e], besede za rodbinske člane, sorodstvo, vaško življenje, gospodarstvo, živali, rastline itd. [...]« (Ramovš 1934: 3) V posebnem delu pa naj bi bili zajeti naslednji tematski sklopi: poljedelstvo, živinoreja, planšarstvo, sirarstvo, lončarstvo, sitarstvo, suhorobarstvo, lov, obrti ter terminologija hiše, voza, pluga, orodja; ob tem naj bi z vprašalnico zajeli tudi toponomastično narečno gradivo vsakega kraja.

SLA na slovarskih portalih Fran in Franček¹

Sodelavci Oddelka za dialektologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša (ISJFR) ZRC SAZU so v sodelovanju z zunanjimi sodelavci doslej analizirali in objavili (ter s terenskim delom dopolnili) besedje iz tematskih sklopov človek (telo, bolezni, družina) v SLA 1 (Škofic et al., 2011a, 2011b), kmetija v SLA 2 (Škofic et al., 2016a, 2016b) in kmetovanje (kmečko orodje in opravila) v SLA 3 (Škofic et al., 2023a, 2023b). V jezikovnem atlasu so tako z jezikovnimi kartami, seznami fonetično transkribiranega narečnega besedja in komentarji h kartam predstavili narečne odgovore na 354 vprašanj iz Vprašalnice za SLA. Vsi trije deli SLA so v obliki pdf dostopni na spletni strani Oddelka za dialektologijo (<https://sla.zrc-sazu.si/#v>) in Založbe ZRC (<https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/1407/5916/1626> in <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/1121/4763/1628>). Vsa narečna

¹ Prispevek je nastal v okviru programa *Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju* (P6-0038, 1. 1. 2004–31. 12. 2021), ki ga financira ARIS, in projekta *i-SLA: interaktivni atlas slovenskih narečij* (L6-2628, 1. 9. 2020–31. 8. 2024), ki sta ga sofinancirala ARRS (ARIS) in SAZU.

leksika iz SLA je sproti v obliki html uvrščena tudi v narečni razdelek slovarskih portalov Fran (www.fran.si, od 2014) in Franček (www.franček.si, od 2021), od koder ima uporabnik možnost dostopati do pdf-ov kart, komentarjev in indeksov, na katerih je predstavljen posamezni leksem, in hkrati primerjati pomene in rabo izbranih besed v normativnih priročnikih sodobnega slovenskega knjižnega jezika ter njegove pojavitve v izbranih zgodovinskih, narečnih in etimoloških slovarjih.

Tako je npr. beseda *bajta* na doslej objavljenih jezikovnih kartah SLA zabeležena v pomenih 'hiša' (V129A.01, karta 2/2), 'slaba hiša' (V129B.01, karta 2/3), 'kmetija' (V180.01, karta 2/1) in 'stan – tamar' (V453.01, karta 3/094). Isto besedo slovarski portal Fran predstavlja tudi v slovarju slovenskega knjižnega jezika (tu v pomenih 'majhna, preprosta hiša', 'zelo majhno posestvo', 'zasilno, občasno prebivališče', tudi 'hiša'), v pravopisnem in sinonimnem slovarju, slovarju frazemov in etimološkem slovarju, v Pletersnikovem in Pohlinovem slovarju, v terminoloških slovarjih s področja geografije in smučanja ter v narečnih slovarjih (črnovškega, zadrečkega, bovškega in kostelskega govora). Za zavihek SLA na www.fran.si je beseda *bajta* iz oblike xml (torej iz Wordove datoteke, v kateri so nastali tako 1) komentarji h kartam, del njih pa so tudi morfološke analize narečnih besed, ki so v poknjženi obliki pripravljene kot slovarske iztočnice SLA, kot 2) seznam morfološko analiziranih besed s podatki o številki vprašanja, številki zvezka in karte oz. komentarja SLA in pomenu, kot je izražen s samim vprašanjem v vprašalnici SLA) prevedena v obliko html. Beseda je tako v vseh svojih doslej raziskanih narečnih pomenih predstavljena kot slovarska narečna iztočnica, ki je povezana s pdf-i komentarjev, jezikovnih kart in seznamov narečnega besedja k posamezni karti. Za slovarski portal www.franček.si (prim. Ježovnik–Kenda-Jež–Škofic 2020) je razlaga besede *bajta* v pomenu 'slaba hiša' poenostavljeno povzeta iz komentarja SLA, v onomaziološkem razdelku so predstavljeni njeni najpogostejši narečni sinonimi, v semaziološkem razdelku pa še najpogostejši drugi pomen, kot je izkazan v doslej objavljenih delih SLA, tj. 'hiša'. Omogočena je še povezava do jezikovne karte iz SLA in do Frana ter s povabilom »Posnemi se in nam pošlji svoj posnetek« dodana možnost za množičenje. SLA na obeh slovarskih portalih spada med t. i. rastoče slovarje, ki z vsakokratnim izidom novega dela SLA prinaša nov prirastek narečnega besedja in njegovih novih pomenov.

Projekt *i-SLA* – interaktivni atlas slovenskih narečij

Eden izmed ciljev projekta *i-SLA* je tudi oblikovanje modela interaktivnega jezikovnega atlasa (prim. Škofic 2013) s prenovljeno podatkovno zbirko (DIAtlas), novim programskim orodjem za pripravo jezikovnih kart (*iSLA*) na osnovi odprto dostopnega geografskega informacijskega sistema QGIS, ki bo omogočal tudi vizualizacijo (arhivskega) narečnega gradiva na e-karti ter množičenje narečnih podatkov in z njimi povezanega dokumentarnega slikovnega in zvočnega gradiva (digitalna humanistika). Nova aplikacija naj bi bila uporabna tako za nacionalni, kot za mednarodne ali regionalne geolingvistične projekte (prim. Koletnik 2015).

Vizija ustvarjalcev rastoče zbirke glasoslovno in oblikoslovno (sinhrono-diahrono) analiziranega narečnega besedja, zbranega za *SLA* (z georeferenciranimi podatki), je tudi oblikovanje rastočega vseslovenskega narečnega e-slovarja na tej osnovi. V rastočem slovarju bodo leksikografsko urejena gesla opremljena z morfološki analizami in preko njih besednodružinsko povezana. S spletno dostopnimi jezikovnimi kartami bo iz slovarja mogoč vpogled v geografsko razporejenost narečne leksike. Tako podatkovno zbirko DIAtlas kot orodje za izdelavo in prikaz jezikovnih kart *iSLA* v sodelovanju z Dialektološko sekcijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU pripravljata Jure Grahor in Nataša Kolega iz podjetja Rubin Geoinformatika d. o. o.

Orodje DIAtlas (delovna različica je za sodelavce projekta dostopna na <https://diatlas.zrc-sazu.si/>) »[...] je jezikovnogeografska zbirka podatkov in spletni vmesnik (aplikacija) za delo z dialektološkimi podatki. Gre za PostgreSQL podatkovno bazo z razširitvijo PostGIS v objektno relacijsko bazo, ki omogoča shranjevanje prostorskih podatkov in delo [z njimi]« (Kolega–Grahor 2024: 5). Orodje je torej zasnovano kot zbirka različnih med seboj smiselno povezanih podzbirk: od izpisov narečnega gradiva z vsemi metapodatki o posameznih zapisih ter podatkov o zajetih krajevnih govorih in zapisovalcih narečnega gradiva do zapisovalnega sistema ZRCola in zbirke simbolov za kartiranje (SIMBola) ter zbirk slovničnih in drugih kvalifikatorjev pa tudi rastoče zbirke pomenov in podpomenov zbranih narečnih leksemov. V DIAtlasu je mogoče oblikovanje legende k posamezni jezikovni karti, povezava z geografskim informacijskim sistemom QGIS pa omogoča prenos izbranih podatkov na jezikovno karto.

Rastoči besednjak SLA

Posebna podzbirka DIAtlasa je rastoča zbirka morfoloških analiz narečnih leksemov, ki je povezana s seznama besed za vsak posamezni del SLA. Ti seznama besed so nastali »ročno« z izpisovanjem leksemov iz Wordovih datotek (iz poglavja Morfološka analiza vseh komentarjev) v Excelove datoteke, kjer so bili ustrezno urejeni in kot besedna kazala/besedni seznama ponovno pretvorjeni v Wordovo datoteko.

V SLA 1 beseda *bajta* ni bila zabeležena, v SLA 2 pa ima v Besednem kazalu (Škofic, 2016b: 371) zabeležene naslednje pomeni: *bajta* 2/1 (V180.01 'kmetija'), 2/2 (V129A.01 'hiša') in 2/3 (V129B.01 'slaba hiša') ter besedni zvezi: *borna bajta* 2/3 (V129B.01 'slaba hiša') in *pograd v bajti* 2/34 (V466.01 'pograd v koči'). V tem kazalu sta zabeležena še dva leksema z istim korenem, tj. *bajtica* 2/3 (V129B.01 'slaba hiša') in *bajtrga* 2/1 (V180.01 'kmetija'). Beseda je zabeležena tudi v SLA 3: *bajta* 3/094 (V453.01 'stan – tamar') z večbesednima leksemoma *pastirjeva bajta* 3/094 (V453.01 'stan – tamar') in *pastirska bajta* 3/094 (V453.01 'stan – tamar') ter tvorjenke z istim korenem v naslednjih pomenih: *bajt* 3/094 (V453.01 'stan – tamar'), *bajtar* 3/003 (V186.01 'bajtar') in 3/080 (V271(b).01 'ročni voziček s štirimi kolesi'), *bajten* 3/003 (V186.01 'bajtar'), *bajter* 3/003 (V186.01 'bajtar'), *bajtljar* 3/003 (V186.01 'bajtar'), *bajtljer* 3/003 (V186.01 'bajtar'), *bajtnar* 3/003 (V186.01 'bajtar'), *bajtner* 3/003 (V186.01 'bajtar') (o priponah *-ar*, *-ljar* in *-nar* glej v Šekli 2023).

Z združitvijo besednih kazal vseh objavljenih delov SLA in vseh pripadajočih morfoloških analiz posameznih eno- in večbesednih leksemov je mogoče lekseme s korenem *bajt-*, ki je glavna geselska iztočnica tako zasnovanega sinhrono-diahronega besedotvornega slovarja slovenske narečne leksike, urediti v naslednji seznam potencialnih iztočnic s pripadajočimi podatki, povzetimi iz SLA:

bajt 'stan – tamar' (V453.01, 3/094) **MA** < **(bajt)-b*

bajta 'kmetija' (V180.01, 2/001), 'hiša' (V129A.01, 2/002), 'slaba hiša' (V129B.01, 2/003), 'stan – tamar' (V453.01, 3/094) **MA** < **(bajt)-a* ← ben. it. *baita*, Friul. *baite* 'koča, bajta'

pastirjeva bajta 'stan – tamar' (V453.01, 3/094) **MA** < **pas-t-yř-ev-a-j-a* (*(bajt)-a* ← **pas-t-yř-ev-b* (← **pas-t-yř-b*) + **(bajt)-a*

pastirska bajta 'stan – tamar' (V453.01, 3/094) **MA** < **pas-t-yř-ěsk-a-j-a* (*(bajt)-a* ← **pas-t-yř-ěsk-b* + **(bajt)-a*

borna bajta 'slaba hiša' (V129B.01, 2/003) **MA** < **ubož-ěn-a* (*(bajt)-a* ← **u-bog-b* 'reven, ubog' + **(bajt)-a*

pograd v bajti ‘pograd v koči’ (V466.01, 2/034) **MA** < **po-gord-ъ vь(n)* (*bajt*)-i ← *po-gord-ъ (← *po-gord-i-ti ← **po-* ‘po’ + *gord-i-ti ‘zagrajevati, delati ogrado’) + **vь(n)* ‘v’ + *(*bajt*)-a

bajtar ‘bajtar’ (V186.01, 3/003) ‘ročni voziček s štirimi kolesi’ (V271(b).01, 3/080) **MA** < *(*bajt*)-ar’-ъ

bajten ‘bajtar’ (V186.01, 3/003) **MA** < *(*bajt*)-ъn-ъ

bajter ‘bajtar’ (V186.01, 3/003) **MA** < *(*bajt*)-(er)-j-ъ

bajtica ‘slaba hiša’ (V129B.01, 2/003) **MA** < *(*bajt*)-ic-a

bajtljar ‘bajtar’ (V186.01, 3/003) **MA** < *(*bajt*)-(l’ar)-j-ъ

bajtljer ‘bajtar’ (V186.01, 3/003) **MA** < *(*bajt*)-(l’er)-j-ъ

bajtnar ‘bajtar’ (V186.01, 3/003) **MA** < *(*bajt*)-(n-ar)-j-ъ

bajtner ‘bajtar’ (V186.01, 3/003) **MA** < *(*bajt*)-(n-er)-j-ъ

Za pripravo leksikografsko urejenih gesel rastočega vseslovenskega narečnega slovarja je treba lekseme opremiti vsaj še z ustreznimi slovničnimi podatki, leksikografsko urediti pomene, dodati morebitne stilne (npr. slabšalno, ljubkovalno, knjižno) in časovne kvalifikatorje (starejše, novejše ipd.) ter opombe zapisovalcev narečnega gradiva, ki jih je mogoče najti v arhivu SLA. Seznam slovničnih oznak in različnih kvalifikatorjev v slovenščini, angleščini, latinščini in sistemu JOS je bil zasnovan v Excelovi tabeli in je del podatkovne zbirke DIAtlas ter omogoča opremljanje gesel z besednovrstnimi podatki (večbesedni leksemi so tu označeni z znakom ► in zapisani v manjši pisavi), npr.:

bajt- < *(*bajt*)-

bajt bajta m 1. ‘stan – tamar’ (V453.01, 3/094) **MA** < *(*bajt*)-ъ

bajta bajte ž 1. ‘kmetija’ (V180.01, 2/001) 2. ‘hiša’ (V129A.01, 2/002) 3.

‘slaba hiša’ (V129B.01, 2/003) 4. ‘stan – tamar’ (V453.01, 3/094) **MA** <

*(*bajt*)-a ← ben. it. *baita*, Friul. *baite* ‘koča, bajta’

► **pastirjeva bajta** ‘stan – tamar’ (V453.01, 3/094) **MA** < **pas-t-yr’-ev-a-j-a* (*bajt*)-a ← **pas-t-yr’-ev-ъ* (← **pas-t-yr’-ъ*) + *(*bajt*)-a

► **pastirska bajta** ‘stan – tamar’ (V453.01, 3/094) **MA** < **pas-t-yr’-ъsk-a-j-a* (*bajt*)-a ← **pas-t-yr’-ъsk-ъ* + *(*bajt*)-a

► **borna bajta** ‘slaba hiša’ (V129B.01, 2/003) **MA** < *ubož-ъn-a (*bajt*)-a ← *u-bog-ъ ‘reven, ubog’ + *(*bajt*)-a

► **pograd v bajti** ‘pograd v koči’ (V466.01, 2/034) **MA** < **po-gord-ъ vь(n)* (*bajt*)-i ← *po-gord-ъ (← *po-gord-i-ti ← **po-* ‘po’ + *gord-i-ti ‘zagrajevati, delati ogrado’) + **vь(n)* ‘v’ + *(*bajt*)-a

bajtar bajtarja m 1. ‘bajtar’ (V186.01, 3/003) 2. ‘ročni voziček s štirimi kolesi’ (V271(b).01, 3/080) **MA** < *(*bajt*)-ar’-ъ ←

bajten bajtna bajtno prid. ‘bajtar’ (V186.01, 3/003) **MA** < *(*bajt*)-ъn-ъ ← *(*bajt*)-a

bajter bajterja m 'bajtar' (V186.01, 3/003) MA < *(*bajt*)-(er)-j-b ← *(*bajt*)-a

bajtica bajtice ž 'slaba hiša' (V129B.01, 2/003) MA < *(*bajt*)-ic-a ← *(*bajt*)-a

bajtljar bajtljarja m 'bajtar' (V186.01, 3/003) MA < *(*bajt*)-(l-*ar*)-j-b ← *(*bajt*)-a

bajtljer bajtljerja m 'bajtar' (V186.01, 3/003) MA < *(*bajt*)-(l-*er*)-j-b ← *(*bajt*)-a

bajtnar bajtnarja m 'bajtar' (V186.01, 3/003) MA < *(*bajt*)-(n-*ar*)-j-b ← *(*bajt*)-a

bajtner bajtnerja m 'bajtar' (V186.01, 3/003) MA < *(*bajt*)-(n-*er*)-j-b ← *(*bajt*)-a

Tako označevanje je lahko problematično, saj zbrano gradivo v arhivski zbirki SLA ponavadi ni ustrezno označeno in je o slovničnih lastnostih narečne leksike mogoče sklepati le iz dobrih opisov posameznih krajevnih govorov in dobrega poznavanja jezikovnega sistema na vseh ravneh posameznega narečja.

Iz tako zasnovanih gesel je mogoče leksikografski prikaz narečnega besedja razširiti s povezanimi (pod)iztočnicami, ki so se v navedenem primeru za lekseme s korenomo *bajt*- pojavile v večbesednih leksemih (kazalka k jedrni besedi večbesednega leksema je tu označena z znakom ♦ in zapisana v manjši pisavi), npr.:

bog- < **bog-*

**ubog-*

boren borna borno prid. 'ubog' MA < **u-bož-^{bn}-b* ← **u-bog-^b* 'reven, ubog' ← **u-* 'proč, dol' + *bog-^b* 'delež'

♦ borna bajta (V129B.01, 2/003)

grad- < **gord-*

pograd pograda m 'pograd v koči' (V466.01, 2/034) MA < **po-gord-^b* ← *po-gord-i-ti ← **po-* 'po' + *gord-i-ti 'zagrajevati, delati ogrado'

♦ pograd v bajti 'pograd v koči' (V466.01, 2/034)

♦ pograd v koči 'pograd v koči' (V466.01, 2/034)

v < *v

v predl. 'v' MA < **v^b(n)* 'v'

♦ pograd v bajti 'pograd v koči' (V466.01, 2/034)

♦ pograd v koči 'pograd v koči' (V466.01, 2/034)

koč- < **kōí-*

koča koče ž **MA** < *kōí-a 'koča'

- ◆ pograd v koči 'pograd v koči' (V466.01, 2/034)

pas- < **pas-*

pastirjev pastirjeva pastirjevo prid. 'nanašajoč se na pastirja' **MA** < **pas-t-yí-ev-č pas-t-yí-ev-č* (← *pas-t-yí-b ← *pas-ti 'pasti')

- ◆ pastirjeva bajta (V453.01, 3/094)

pastirski pastirska pastirsko prid. 'nanašajoč se na pastirja' **MA** < **pas-t-yí-čsk-č pas-t-yí-ev-č* (← *pas-t-yí-b ← *pas-ti 'pasti')

- ◆ pastirska bajta (V453.01, 3/094)
- ◆ pastirska koča (V453.01, 3/094)

Od tod se seveda slovarski geslovník širi z leksemi z istim/že prikazanim korenóm. S tako razširjenim naboróm iztočnic pa se slovar ponovno »preuredi« gléde na stopnjo tvorjenosti leksikografsko urejenih besed iz zbirke SLA, npr.:

pas- < **pas-*

pasovník pasovníka m 'planina' (V455.01, 3/093) **MA** < *pas-ov-čn-ik-č ← *pas-ti 'pasti'

pastir pastirja m **1.** 'pastir – splošno' (V454A.01, 3/100), **2.** 'pastir, ki pase za celo vas' (V454A(a).01, 3/101), **3.** 'pastir, ki pase za enega gospodarja' (V454A(b).01, 3/102) **4.** planšar (V454B(a).01, 3/103) **MA** *pas-t-yí-b ← *pas-ti 'pasti'

- ▶ **vaški pastir** 'pastir, ki pase za celo vas' (V454A(a).01, 3/101) **MA** ≤ **včs-čsk-č-j-č pas-t-yí-b* (← *včs-čsk-č (← *včs-č 'vas') + *pas-t-yí-b)
- ▶ **mestni pastir** 'pastir, ki pase za celo vas' (V454A(a).01, 3/101) **MA** < **mčst-čn-č-j-č pas-t-yí-b* (← *mčst-čn-č (← *mčst-o 'kraj, opredeljen prostor') + *pas-t-yí-b)
- ▶ **srenjski pastir** 'pastir, ki pase za celo vas' (V454A(a).01, 3/101) **MA** ≤ **serd-čň-čsk-č-j-č pas-t-yí-b* (← *serd-čň-čsk-č (← *serd-čň-a (< *serd-čn-j-a) 'srenja' ← *serd-a 'sredina') + *pas-t-yí-b)

pastirček pastirčka m **1.** 'pastir – splošno' (V454A.01, 3/100), **2.** 'pastir, ki pase za celo vas' (V454A(a).01, 3/101), **3.** 'pastir, ki pase za enega gospodarja' (V454A(b).01, 3/102) **MA** < *pas-t-yr-čč-čk-č

pastirica pastirice ž 'planšarica' (V454B(b).01, 3/104) **MA** < *pas-t-yr-ic-a

pastirjev pastirjeva pastirjevo prid. 'nanašajoč se na pastirja' **MA** < *pas-t-yí-ev-č

- ◆ pastirjeva bajta (V453.01, 3/094)

pastirka pastirke ž 'planšarica' (V454B(b).01, 3/104) **MA** < *pas-t-yr-čk-a

pastirski pastirska pastirsko prid. 'nanašajoč se na pastirja' MA <
**pas-t-yr'-bšk-č*

◆ pastirska bajta (V453.01, 3/094)

◆ pastirska koča (V453.01, 3/094)

pastirskica pastirskice ž 'planšarica' (V454B(b).01 3/104) MA <
**pas-t-yr'-bšk-ic-a*

paša paše ž **1.** 'travnik' (V549.01, 3/029), **2.** 'laz' (V551.01, 3/031) MA <
*paš-a (< *pas-j-a) ← *pas-ti 'pasti'

pašnik pašnika m **1.** 'travnik' (V549.01, 3/029), **2.** 'senožet' (V550.01, 3/030), **3.** 'planina' (V455.01, 3/093) MA < *paš-čn-ik-č ← *paš-čn-č ← *paš-a

spašnik spašnika m 'senožet' (V550.01, 3/030) MA <
**sč(n)-paš-čn-ik-č* / *jčz-paš-čn-ik-č ← **sč(n)-* 'skupaj, z' / **jčz-* 'iz'
+ *paš-čn-ik-č

pašnjak pašnjaka m **1.** 'travnik' (V549.01, 3/029), **2.** 'planina' (V455.01, 3/093) MA < *paš-čń-ak-č (< *paš-čn-j-ak-č) ← *paš-čn-č ← *paš-a

spašnjak spašnjaka m 'planina' (V455.01, 3/093) MA <
**sč(n)-paš-čń-ak-č* ← **sč(n)-* 'skupaj z; od zgoraj navzdol' +
*paš-čń-ak-č

Hkrati z geslovníkom in leksikografskim prikazom leksemov ter njihovo sinhrono-diahróno besedotvorno (morfološko) analizo raste tudi zbirka narečnih morfemov – ne le korenov, ampak tudi predpon in pripon različnih besednih vrst (predvsem samostalnikov, pa tudi pridevnikov in glagolov), s čimer bo olajšana in poenotena tudi nadaljnja morfološka analiza narečnih leksemov v SLA, geolingvistično pa bo sčasoma mogoče še bolj kompleksno predstaviti tudi slovenske narečne besedotvorne načine (prim. Kumin Horvat 2018).

Zaključek

Z novo aplikacijo in podatkovno zbirko DIAtlas, ki nastaja v okviru projekta i-SLA, se uresničuje tudi možnost za pripravo rastočega vseslovenskega narečnega slovarja na osnovi podatkov iz gradiva, zbranega za SLA. V njem bodo gesla leksikografsko urejena, opremljena z morfološkimi analizami in preko njih besednodružinsko povezana, s spletno dostopnimi jezikovnimi kartami pa bo iz slovarja mogoč tudi vpogled v geografsko razporejenost narečne leksike. A to bo mogoče le s takó pripravljeno podatkovno zbirko, ki bo vsebovala čimveč za slovarski prikaz potrebnih podatkov

o značilnostih zbrane narečne leksike in ki bo čimbolje povezana tudi z drugimi spletno dostopnimi zbirkami/slovarji narečnega besedja.

Marsikaj od tega zaenkrat v narečni zbirki še manjka – pomanjkljivi so zlasti pregibnostni vzorci zapisanih besed, kar je razlog za včasih težavno slovnično označevanje besed. Zato bo treba upoštevati tudi čimveč opomb zapisovalcev k podpomenom besed, njihovi stilistični vrednosti, posebnostim pregibanja ipd. Tudi za slovarski prikaz pomembno sobesedilo oz. ponazarjalno gradivo v arhivu SLA zaradi narave vprašalnice in načina zbiranja besedja po njej največkrat ni zabeleženo in ga niti ni mogoče kako »rekonstruirati«, saj za večino zapisanega gradiva posnetki »s terena« ne obstajajo.

Nova podatkovna zbirka DIAtlas bo v veliko pomoč pri nastajanju vse-slovenskega narečnega slovarja, kljub strojni (programski) pomoči pa bo rastoči slovar slovenskih narečij potreboval še precej »ročnega« dela in veliko strokovnega razmisleka.

Literatura

Fran RAMOVŠ, 1934: *SLA. Slovenski lingvistični atlas*. Tipkopis. Biblioteka SAZU, R46/V-10:1, 1934.

Janoš JEŽOVNIK, Karmen KENDA-JEŽ, Jožica ŠKOFIC, 2020: Reduce, Reuse, Recycle: Adaptation of Scientific Dialect Data for Use in a Language Portal for School children, *Proceedings of XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion, Vol. I*. Democritus University of Thrace. 31–37. <https://euralex2020.gr>.

Nataša KOLEGA, Jure GRAHOR, 2024: *DIAtlas – uporabniška navodila, Delovna verzija 1.7*. Interno gradivo, tipkopis. Portorož: Rubin Geoinformatika d. o. o.

Mihaela KOLETNIK, 2015: *Medjezikovni stiki v besedju iz pomenskega polja kmetija v slovenskogoriškem narečju*. (Zora 109). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru.

Mojca KUMIN HORVAT, 2018: *Besedotvorni atlas slovenskih narečij: kulturne rastline*. (Jezikovni atlas). Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC.

Matej ŠEKLI, 2023: Izvor pripon -ar, -lj-ar in -n-ar v slovenščini, *Jezikoslovni zapiski* 29/2, 149–162. <https://ojs.zrc-sazu.si/jz/article/view/12167> in <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-733H6AVZ>.

Jožica ŠKOFIC, 2013: Priprava interaktivnega Slovenskega lingvističnega atlasa. *Dialektološki razgledi. Jezikoslovni zapiski*, 19/2, Ljubljana: Založba ZRC, 95–111.

Jožica ŠKOFIC idr., 2011a: *Slovenski lingvistični atlas 1: Človek (telo, bolezni, družina) 1: Atlas*. (Jezikovni atlas). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Jožica ŠKOFIC idr., 2011b: *Slovenski lingvistični atlas 1: Človek (telo, bolezni, družina) 2: Komentarji*. (Jezikovni atlas). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Jožica ŠKOFIC idr., 2016a: *Slovenski lingvistični atlas 2: Kmetija 1: Atlas*. (Jezikovni atlas). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Jožica ŠKOFIC idr., 2016b: *Slovenski lingvistični atlas 2: Kmetija 2: Komentarji*. (Jezikovni atlas). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Jožica ŠKOFIC idr., 2023a: *Slovenski lingvistični atlas 3: Kmetovanje (orodja, opravila), 1: Atlas*. (Jezikovni atlas). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Jožica ŠKOFIC idr., 2023b: *Slovenski lingvistični atlas 3: Kmetovanje (orodja, opravila), 2: Komentarji*. (Jezikovni atlas). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

THE GROWING DICTIONARY OF SLOVENE LINGUISTIC ATLAS

Summary

Fran Ramovš designed the *Slovene Linguistic Atlas* as “a kind of dictionary, which is not arranged alphabetically, but geographically”. The third part of SLA with lexis from the thematic field “farming” was published at the end of 2023. So far the SLA explains more than 7000 single- and multi-word dialectal lexemes (written in various phonetic realizations) recorded for 354 questions. The dialectal lexis from the SLA is currently listed in html format in the dialect section of the Fran and Franček dictionary portals, from where the user can access maps, commentaries and indexes of SLA in the form of pdf. One can also compare the meanings and usage of the selected dialectal words in normative dictionaries of the modern Slovene Standard language as well as its occurrence in selected historical, dialectological and etymological dictionaries.

The new DIAtlas application and database, which is developed as part of the i-SLA project, has given rise to the possibility of preparing an on-going all-Slovene dialect dictionary based on the SLA data. There dialectal lexis will be arranged lexicographically, and analyzed morphologically as well as in terms of word families. Online language maps will enable the user to see the geographical distribution of the dialectal lexis presented in the dictionary.